

04.09.2023

Група: 11

Урок № 2

**Тема уроку: Інформативна і нормативна функції словників і довідників .
Основні типи словників . Довідкові медіаресурси.**

Мета (формувати компетентностей): предметні: поняття про лексикографію; ключові: навички роботи зі словниками; комунікативні: спілкування з різними лексикографічними джерелами; інформаційні: вміння здобувати знання про різні типи словників; загальнокультурні: знайомство зі словниками різних мов.

Матеріали до уроку

1. Опрацюйте ст. 10-13 у базовому підручнику : *Українська мова (рівень стандарту): підручник для 10 кл. закл. загальн. серед. освіти / Олександр Авраменко. – К.: Грамота, 2018. – 208 с.*
2. Законспектуйте матеріал до уроку в робочому зошиті (ОСНОВНЕ):

1. Організаційний момент
2. Повідомлення теми, мети і завдання уроку
3. Пояснення нового матеріалу

Словник - це упорядкований в алфавітному чи тематичному порядку список заголовних слів, лексикографічно опрацьованих. У словниках узагальнено життєвий досвід багатьох поколінь, зафіксовано і систематизовано накопичені людством знання з різних галузей. Словник є продуктом лексикографії, який містить впорядкований перелік мовних одиниць (слів, словосполучень, фраз тощо) з короткими їх характеристиками понять, які вони позначають, або з перекладом на іншу мову.

Словники можуть виконувати такі функції:

- **Інформативну** – (це ті, які несуть певну інформацію) прилучають до знань
- **Нормативну** – допомагають оволодіти мовними нормами.

Усі словники поділяються на два основні типи:

- **Енциклопедичні** – вони описують світ; містять відомості про знаменитих осіб, про країни і міста; про історичні визначні події; пояснюють терміни, факти, явища, поняття з найрізноманітніших галузей життя – науки, економіки, мистецтва, політики, елігії тощо. Наприклад: «Соціологія: Короткий енциклопедичний словник», «Словник-довідник з екології», «Українська мова. Енциклопедія» тощо.

Термінологічні словники є різновидом енциклопедичних. У таких словниках зібрані терміни, уживані в певній галузі знань, подано тлумачення їхнього значення з вказівкою на походження. Наприклад: «Словник термінів ринкової економіки», «Короткий словник філософських термінів», «Словник медичних термінів» тощо.

- **Лінгвістичні (загальномовні) словники** пояснюють слова як лексичні одиниці: значення, походження, написання, вимову, граматичні та стилістичні ознаки тощо. Лінгвістичні словники можуть бути двох типів: одномовні та багатомовні. **Багатомовні (частіше – двомовні) лінгвістичні словники** – це перекладні словники, у яких слово в його різних значеннях перекладається відповідниками з іншої мови. Наприклад: «Німецько-українсько-російський словник», «Англо-український словник» тощо.

Одномовні лінгвістичні словники поділяються на такі види:

Тлумачний – пояснює лексичне значення слова; різновидами тлумачного словника є *фразеологічний, словник іноземних слів, діалектних слів, жаргонізмів, словник мови письменника, історичний* (в ньому зібрано слова певної епохи)

Етимологічний – визначає походження слів

Словник синонімів

Словник антонімів

Словник омонімів

Орфографічний

Орфоепічний

Звортний (в ньому слова розташовано за алфавітом кінця слова)

Словотвірний

Словник власних назв

Сучасна лексикографія являє собою цілу індустрію, яка задовольняючи потребу в найрізноманітніших видах інформації про слово, активно використовує можливості сучасної комп'ютерної техніки.

Найпопулярнішим в українській лексикографії щодо тлумачення слів поки що залишається «Словник української мови» в одинадцяти томах, виданий у 19070-1980 роках. Цей словник сьогодні має інтернет-версію – <http://sum.in.ua/>.

Першим електронним словником української мови є «Інтегрована лексикографічна система "Словники України"», яка об'єднує п'ять словників, зокрема орфографічний, орфоепічний, синонімічний, антонімічний, фразеологічний. Система містить близько 152 тисяч слів, а також 3 млн. похідних словоформ. Було випущено диск «Словники України», але сьогодні це джерело доступне і онлайн: <http://lcorp.lif.org.ua/dictua/>.

Вікісловник – це багатомовний словник для вільного наповнення, україномовний розділ проєкту для вільного наповнення, україномовний розділ проєкту **Wikionary**. Тут зібрано тлумачення і переклади слів та висловів. Вікісловник налічує понад 36000 словникових статей, і будь-хто може збільшити це число, написавши нову статтю. Усі статті в цьому словнику пишуть українською мовою.

У 2001 році було засновано найбільшу інтернет-енциклопедію «Вікіпедію». Вона налічує 26 млн. статей, над якими працює 100 тисяч авторів-добровольців у всьому світі. Версії сайту існують більше, ніж 260 мовами світу. Щомісяця на сайт заходить понад 400 мільйонів відвідувачів. «Вікіпедія», за словами засновників, буде завжди мати некомерційний характер.

Для тих, кому цікаво:

1. **Mova.info** [Електронний ресурс]: лінгвістичний портал. – Режим доступу: [http:// www.mova.info/](http://www.mova.info/)
2. **Відкритий словник виправлень суржику** [Електронний ресурс] / Інститут філології КНУ імені Тараса Шевченка // Mova.info/ - Режим доступу: <http://www.mova.info /Page3.aspx?l1=191>
3. **Словник УКРЛІТ.ORG** [Електронний ресурс] : Публічний електронний словник української мови// Публічна електронна бібліотека української художньої літератури - Режим доступу: <http://ukrlit.org /slovník>
4. **Словник України on-line** [Електронний ресурс] : Український лінгвістичний портал - Режим доступу: <http://lcorp.ulif.org.ua /dictua/>
5. **Український правопис** [Електронний ресурс] : інформаційно-пошукова система/Інститут філології КНУ імені Тараса Шевченка // Mova.info. - Режим доступу: <http://pravopys.kiev.ua />

Вправи для закріплення теоретичних знань

1. Прочитайте зразки словникових статей. З'ясуйте, з якого виду словника взято кожен статтю. Обґрунтуйте свою думку.

РОЗМОВЛЯТИ, яю, яєш. 1. Усно обмінюватися думками, вести розмову, бесіду з ким-небудь. // Передавати свої думки, почуття за допомогою міміки, жестів. // Підтримувати стосунки, спілкуватися з ким-небудь.
2. Мати здатність, уміти говорити, висловлювати свої думки, почуття.
3. Говорити, володіти якою-небудь мовою.

РОЗМОВЛЯТИ – балакати, говорити, вести розмову, перекидатися словами, лясати точити, теревені правити, спілкуватися.

РОЗМОВЛЯТИ – мовчати, ні пари з вуст

СЛОВО – від праслов'янського slovos (словос) – те, що можна почути, вимовити

ГОВІРКИЙ / ГОВІРКОВИЙ

Говіркий, а, е. Охочий до розмов, балакучий

Говірковий, а, е. Який стосується говірки як різновиду загальнонародної мови, поширеного на невеликій території, діалекту.

ТЕРЕВЕНІ – теревені правити (вести) говорити нісенітниці, нічого не роблячи.

ПЛІТКА

Плітка (1) – пересуди, чутки, неправдива інформація про когось або щось: поширювати плітки.

Плітка(2) – невелика прісноводна риба, що належить до ряду коропоподібних: *у сак попалася плітка.*

2. Скориставшись словниками, поясніть значення фразеологізмів

- вітер у кишені гуде (гуляє)
- звідки вітер віє
- пустити за вітром
- шукати вітра в полі
- як вітром здуло
- вовком дивитися
- голодний як вовк
- за вовка промовка
- морський вовк
- не бачити смаленого вовка

Домашнє завдання

1. ст. 12-13, впр. 5 у базовому підручнику : Українська мова (рівень стандарту): підручник для 10 кл. закл. загальн. серед. освіти / Олександр Авраменко. – К.: Грамота, 2018. – 208 с.

2. З'ясуйте за етимологічним, термінологічним словником або за словником іншомовних слів значення поданих іменників. Складіть і запишіть речення з трьома словами (на вибір)

Мегафон, моціон, плеяда, бестселер, гідрант, тандем

Фото виконаних завдань надсилати мені на електронну пошту tanita.yar2018@gmail.com

У темі листа вкажіть ваше прізвище, номер групи та номер уроку.